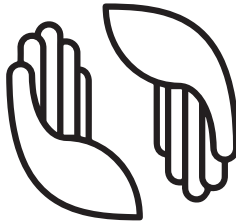

Welzijnseconomie

Welzijnseconomie

Hoe en waarom economie moet veranderen

Nicky Pouw

Amsterdam University Press

Ook verschenen als *Wellbeing Economics: How and Why Economics Needs to Change*
ISBN: 978 94 6372 385 5

Ontwerp omslagafbeelding: Jamilla van der Werff, 2020
Ontwerp omslag: Gijs Mathijs Ontwerpers, Amsterdam
Ontwerp binnenwerk: Crius Group, Hulshout

ISBN 978 94 6372 660 3
e-ISBN 978 90 4854 364 9 (ePub)
DOI 10.5117/9789463726603
NUR 780

© Nicky Pouw / Amsterdam University Press B.V., Amsterdam 2020

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16B Auteurswet 1912 j° het Besluit van 20 juni 1974, Stb. 351, zoals gewijzigd bij het Besluit van 23 augustus 1985, Stb. 471 en artikel 17 Auteurswet 1912, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoedingen te voldoen aan de Stichting Reprorecht (Postbus 3051, 2130 KB Hoofddorp). Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) dient men zich tot de uitgever te wenden.

De uitgeverij heeft ernaar gestreefd alle copyrights van in deze uitgave opgenomen illustraties te achterhalen. Aan hen die desondanks menen alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen met Amsterdam University Press.

Voor Lulu, Eva en Rosa; mijn eeuwige bronnen van welzijn

Inhoud

Voorwoord	11
<i>Arno Visser</i>	
Dankwoord	15
10 redenen waarom de economie anders moet	18
1 Inleiding	19
2 Economie moet (echt) anders	27
3 Welzijn centraal	37
Welzijn versus welvaart	40
De drie dimensies van welzijn	43
Economische keuzen vanuit een welzijns perspectief	48
4 Wat is economie?	57
(i) De economie als een geïnstitutionaliseerd proces van allocatie	59
(ii) De economie staat open voor invloeden van 'buitenaf'	62
(iii) De economie als gestructureerd en gelaagd proces	65
(iv) De economie hangt samen als gevolg van interne relaties	67
(v) De economie kenmerkt zich door opkomende eigenschappen	74
5 De welzijnseconomie-matrix (WEM)	77
6 Implicaties voor methodologie	93
Een plaats voor post-positivisme in economie	94
George Akerlof en informatie-assymetrie	97
Thomas Piketty en groeiende ongelijkheid	97
Ruimte voor alternatieven	99

Objectieve en subjectieve waarden	100
Economische keuzen zijn complex	102
Analyse van intersecties en verbondenheid in inter- gelaagdheid	108
Omgaan met emergente en evoluerende eigenschappen	111
7 Aandacht voor ongelijkheid	117
Groeiende ongelijkheid	118
Ongelijkheid als economische maatstaf van belang	121
Analyse van ongelijkheid in de WEM	124
Associatief denken	126
8 Duurzame economie	131
Negen planetaire grenzen	132
Recycle- en circulaire economie	134
Donut-economie	137
Verdiscontering met de natuur	142
9 Nieuwe indicatoren	149
Verbreiding van economische indicatoren en maatstaven	150
10 En nu verder	167
Referentielijst	171
Over de auteur	175
Index	177

Lijst van figuren en tabellen

Figuren

Figuur 1	Het continue streven naar optimalisatie van welzijn	46
Figuur 2	De intersecties tussen de drie dimensies van welzijn	52

Figuur 3	De economie, ingebed in een politieke, sociaal-culturele en natuurlijke leefomgeving	61
Figuur 4	Dominante allocatiemechanismen in de economie	73
Figuur 5	De drie lagen van de welzijnseconomie-matrix (WEM)	80
Figuur 6	De wederkerige relatie tussen welzijn en natuur	84
Figuur 7	Twee driehoeksdiagrammen van complexe keuzen	105
Figuur 8	Analyse van multidimensionale intersecties	109
Figuur 9	Analytische relaties tussen de WEM en Nationale Rekeningen	110
Figuur 10	De kuznetscurve en golfbewegingen in ongelijkheid	120
Figuur 11	De recycle- en circulaire economie	135
Figuur 12	De donut-economie	138
Figuur 13	Regeneratieve economie	143
Figuur 14	Generiek dashboard van de welzijnseconomie	165

Tabellen

Tabel 1	Overzicht van diverse welzijnsbegrippen	39
Tabel 2	De welzijnseconomie-matrix (WEM): integratie van WEM ₁ , WEM ₂ en WEM ₃	91
Tabel 3	Mogelijke ordeningen op basis van $3!$ permutaties	104
Tabel 4	Complexe economische keuzen	108
Tabel 5	Toetsing op sociale gelijkheid: actoren, processen en mechanismen	126
Tabel 6	De negen planetaire grenzen	134
Tabel 7	Het ontbreken van sociale fundamenten op wereldschaal	140
Tabel 8	Toetsing op duurzaamheid: actoren, processen en mechanismen	144

Dankwoord

Toen ik voor de eerste keer als onderzoeker van armoede en ongelijkheid in ruraal Afrika rondreisde, raakte ik al vlug bekend met de onschatbare waarde van sociaal kapitaal. In een kleine dorpsgemeenschap in het noorden van Oeganda had ik zojuist een vragenlijst afgerond over dagelijkse voedingspatronen onder rurale huishoudens. De (ongeveer) zestigjarige alleenstaande vrouw met wie ik had gesproken, gaf mij bij het afscheid twee eieren mee. Omdat ik wist dat zij en haar gezin een terugkerend gebrek aan voedsel hadden, was dit een zeer waardevol geschenk. Omdat ik me hierover verbaasde, legden de Oegandese onderzoekers in het team mij uit dat de vrouw naast dankbaarheid voor ons bezoek aan haar, ook een binding met ons wilde creëren; ons bezoek gaf haar een blijk van aanzien en status die ze in haar gemeenschap moest ontberen. Vanwege de diepe armoede waarin ze verkeerde, werd ze door veel mensen als bijna onzichtbaar beschouwd. Het bezoek gaf haar een zekere erkenning van haar bestaan; wij zagen haar, en zij deed er dus toe. Er ontstond een vriendschap tussen ons en we gingen nog regelmatig bij haar langs. We deelden onze familiegeschiedenissen met elkaar en wisselden recepten uit. Ook bespraken we haar situatie met het dorps hoofd en andere leden van de gemeenschap. Langzamerhand begonnen meer mensen zich om haar te bekommeren. Via ons onderzoeksteam legde zij contact met andere mensen in en buiten het dorp die eieren en groenten bij haar kwamen kopen. Met de inkomsten kon zij nieuwe kleding aanschaffen en kleine verbeteringen aan haar huis aanbrengen. Ook investeerde ze in meer kippen en bouwde ze een kleine kippenren. Dit alles sterkte haar zelfvertrouwen, vertelde ze me later. Ze ging er vaker op uit, en nam weer deel aan dorpsfeesten en bijeenkomsten. Wat begon als een uitwisseling van informatie, mondde uit in een vriendschap die wederzijdse erkenning en toegang tot een groter sociaal en economisch netwerk gaf. De waarde van sociaal kapitaal laat zich moeilijk in geld uitdrukken, maar is er wel nauw mee verbonden, net als

met ons menselijk welzijn. Hoogstwaarschijnlijk was dit sociaal kapitaal uiteindelijk meer waard dan de twee eieren, maar dit laat zich niet objectief en op een moment bepalen. Wat wél is vast te stellen is dat er tussen de vrouw en mij in eerste instantie een vorm van 'uitruil' plaatsvond: twee eieren in ruil voor informatie. Uiteindelijk bracht de initiële ruil ons meer dan we ieder vooraf gedacht hadden: iets wat bijdroeg aan het welzijn van ons beiden en met onverwachte neveneffecten op andere schaalniveaus.

Dit boek schrijven zou niet mogelijk zijn geweest zonder de kans die mijn onderzoeksgroep Governance and Inclusive Development (GID) aan de afdeling Geografie, Planning en Internationale Ontwikkelingsstudies van de Universiteit van Amsterdam (UvA) mij heeft geboden, in het bijzonder Joyeeta Gupta en Jochem de Vries. Hoewel de heersende trend is om artikelen te publiceren, boden zij mij de tijd en vrijheid om aan een 'langzaam' project als dit boek te werken. Ik ben dankbaar om te mogen werken in de multidisciplinaire onderzoeksomgeving van het Amsterdam Institute of Social Science Research, onder leiding van Brian Burgoon. Mijn collega's binnen de GID-groep stimuleren mij dagelijks met hun niet-economische onderzoek naar mondiale armoede, ongelijkheid en ontwikkeling in verschillende contexten: Joyeeta Gupta, Isa Baud, Maarten Bavinck, Mirjam-Ros Tonen, Hebe Verrest, Mieke Lopes Cardozo, Esther Miedema, Yves van Leynseele, Joeri Scholtens, Courtney Vegelin, Michaela Hordijk, Crellis Rammelt, Edith van Ewijk en Winny Koster. Buiten deze groep om wil ik Boris Jansen van Natuurwetenschappen bij de UvA noemen, met wie ik blikverruimend interdisciplinair onderzoek in Afrika mag doen, en Allister McGregor van de Universiteit Sheffield in het Verenigd Koninkrijk, die bepalend is geweest voor mijn ideeënvorming over welzijn en het belang daarvan in de economie. Ook ben ik mijn promovendi dankbaar voor het verder dragen van onze gedeelde ideeën over welzijns-economie en inclusiviteit: Anika Altaf, Dilanthi Korlagama, Likoko Eunice, Kini Janvier, Tamara Jonkman, Olaf Erz, Raquel dos Santos, Nashia Ajaz, Rashmila Shakya en Anderson Kwasi

Ahriweng. Mijn studenten in de master Internationale Ontwikkelingsstudies wil ik ook bedanken voor het stellen van kritische vragen ten aanzien van de welzijnseconomie en onze verhitte discussies over macht en onmacht, keuzevrijheid, verdeling en verantwoordelijkheid ten aanzien van minderheden. Hun aantal is te groot om hen individueel te benoemen, maar ik wil in het bijzonder Paola Gutierrez en Jennifer van Beek bedanken, die mij hebben geholpen met het bronnenonderzoek. Daarnaast wil ik Joost van Straaten bedanken als lezer van het eerste uur, met name voor zijn scherpe vragen en verzoeken om toelichting wanneer ik te veel verviel in economisch jargon. Ten slotte wil ik Lulu van der Meijs bedanken voor haar zorgvuldige tekstuele bewerking van dit boek, Jamilla van der Werff voor het ontwerp van de voorkant, en mijn uitgevers Jan-Peter Wissink en Inge van der Bijl van Amsterdam University Press die deze uitgave mogelijk maakten.

Nicky Pouw
Amsterdam